

optymalne warunki uczenia się. Aranżacja wnętrza, począwszy od ustawienia mebli, a także elementów dekoracji, umożliwia pracę metodą wybraną przez nauczyciela.

Nauczyciel zobowiązany jest zapoznać się z podstawą programową kształcenia ogólnego dla edukacji wczesnoszkolnej, która określa osiągnięcia możliwe do uzyskania przez całą populację dzieci w danym wieku. Dla zapewnienia ciągłości procesu edukacji nauczyciele klas I–III powinni znać podstawę programową wychowania przedszkolnego oraz zorganizować dostosowany do potrzeb dzieci okres ich adaptacji w szkole.

Codzienna praca nauczyciela wyznaczona jest przez realizowany i interpretowany program nauczania, oparty na podstawie programowej kształcenia ogólnego dla edukacji wczesnoszkolnej. Interpretacja programu to dostosowanie sposobów osiągania celów, czyli efektów do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów. Nauczyciel, diagnozując umiejętności uczniów, ich możliwości i potrzeby, może tak organizować ich pracę, aby uczniowie osiągnęli cele wykraczające poza treści określone w podstawie programowej.

II ETAP EDUKACYJNY: KLASY IV–VIII

JĘZYK POLSKI

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
4. Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami.
5. Kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej.
6. Poznawanie wybranych dzieł wielkich pisarzy polskich w kontekście podstawowych informacji o epokach, w których tworzyli (zwłaszcza w klasach VII i VIII).

7. Rozwijanie zainteresowania kulturą w środowisku lokalnym i potrzeby uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.

II. Kształcenie językowe.

1. Rozwijanie rozumienia wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu tożsamości osobowej ucznia oraz wspólnot: rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.
3. Poznawanie podstawowych pojęć oraz terminów służących do opisywania języka i językowego komunikowania się ludzi.
4. Kształcenie umiejętności porozumiewania się (słuchania, czytania, mówienia i pisanie) w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, w tym także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się.
5. Kształcenie umiejętności poprawnego mówienia oraz pisanie zgodnego z zasadami ortofonii oraz pisowni polskiej.
6. Rozwijanie wiedzy o elementach składowych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz ich funkcjach w strukturze tekstów i w komunikowaniu się.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
2. Kształcenie umiejętności wygłaszania, recytacji i interpretacji głosowej tekstów mówionych, doskonalenie dykcji i operowania głosem.
3. Rozpoznawanie intencji rozmówcy oraz wyrażanie intencji własnych, rozpoznawanie języka jako działania (akty mowy).
4. Rozwijanie umiejętności stosowania środków stylistycznych i dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu.
5. Poznawanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania, oraz rozpoznawanie manipulacji językowej.
6. Rozbudzanie potrzeby podejmowania samodzielnych prób literackich.

IV. Samokształcenie.

1. Rozwijanie szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

2. Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.
3. Rozwijanie umiejętności rzetelnego korzystania ze źródeł wiedzy, w tym stosowania cudzośłowu, przypisów i odsyłaczy oraz szacunku dla cudzej własności intelektualnej.
4. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się oraz porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.
5. Zachęcanie do rozwijania swoich uzdolnień przez udział w różnych formach poszerzania wiedzy, na przykład w konkursach, olimpiadach przedmiotowych oraz rozwijanie umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy.
6. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się nowymi technologiami w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

KLASY IV–VI

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
  - 1) omawia elementy świata przedstawionego, wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji;
  - 2) rozpoznaje fikcję literacką; rozróżnia elementy realistyczne i fantastyczne w utworach;
  - 3) rozpoznaje czytany utwór jako baśń, legendę, bajkę, hymn, przypowieść, mit, opowiadanie, nowelę i powieść oraz wskazuje jego cechy gatunkowe; rozpoznaje odmiany powieści i opowiadania np. obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, *fantasy*;
  - 4) zna i rozpoznaje w tekście literackim: epitet, porównanie, przenośnię, uosobienie, ożywienie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, zdrobnienie, zgrubienie, apostrofę, pytanie retoryczne, powtórzenie oraz określa ich funkcje;
  - 5) omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu, w tym tytułu, podtytułu, motta, puenty, punktu kulminacyjnego;
  - 6) rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym wers, rym, strofę i refren;
  - 7) opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i rozumie ich wzajemną zależność;
  - 8) odróżnia dialog od monologu, rozumie ich funkcje w utworze;
  - 9) charakteryzuje podmiot liryczny, narratora i bohaterów w czytanych utworach;

- 10) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz wskazuje ich funkcje w utworze;
  - 11) wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych oraz określa ich cechy;
  - 12) określa tematykę oraz problematykę utworu;
  - 13) wskazuje i omawia wątek główny oraz wątki poboczne;
  - 14) nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst;
  - 15) objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach;
  - 16) przedstawia własne rozumienie utworu i je uzasadnia;
  - 17) wykorzystuje w interpretacji tekstów doświadczenia własne oraz elementy wiedzy o kulturze;
  - 18) wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach;
  - 19) wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
- 1) identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny, publicystyczny lub reklamowy;
  - 2) wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio;
  - 3) określa temat i główną myśl tekstu;
  - 4) dostrzega relacje między częściami wypowiedzi (np. tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie);
  - 5) odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od drugorzędnych;
  - 6) odróżnia informacje o faktach od opinii;
  - 7) charakteryzuje komiks jako tekst kultury; wskazuje charakterystyczne dla niego cechy;
  - 8) rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do: literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych;
  - 9) wyodrębnia elementy składające się na spektakl teatralny i film (reżyseria, gra aktorska, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka); wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego);
  - 10) rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego oraz wskazuje różnice między tekstem literackim a jego adaptacją;
  - 11) odnosi treści tekstów kultury do własnego doświadczenia;
  - 12) dokonuje odczytania tekstów poprzez przekład intersemiotyczny (np. rysunek, drama, spektakl teatralny);

- 13) świadomie i z uwagą odbiera filmy oraz spektakle, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozpoznaje w wypowiedziach części mowy (czasownik, rzeczownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, zaimek, przyimek, spójnik, partykuła, wykrzyknik) i określa ich funkcje w tekście;
- 2) odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych;
- 3) dostrzega rolę czasownika w wypowiedzi, odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, rozpoznaje bezosobowe formy czasownika: formy zakończone na –no, –to, konstrukcje z się; rozumie ich znaczenie w wypowiedzeniu oraz funkcje w tekście;
- 4) rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu, trybu i rodzaju gramatycznego odpowiednio: rzeczownika, przymiotnika, liczebnika, czasownika i zaimka oraz określa ich funkcje w wypowiedzi; oddziela temat fleksyjny od końcówki;
- 5) rozumie konstrukcję strony biernej i czynnej czasownika, przekształca konstrukcję strony biernej i czynnej i odwrotnie, odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi;
- 6) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych;
- 7) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki oraz używa ich we właściwych kontekstach;
- 8) nazywa części zdania i rozpoznaje ich funkcje składniowe w wypowiedzeniach (podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik);
- 9) określa funkcję wyrazów poza zdaniem, rozumie ich znaczenie i poprawnie stosuje w swoich wypowiedziach;
- 10) rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu;
- 11) rozpoznaje wypowiedzenia oznajmujące, pytające i rozkazujące oraz stosuje je, uwzględniając cel wypowiedzi;
- 12) rozpoznaje w tekście typy wypowiedzeń: zdanie pojedyncze, zdania złożone (podrzędnie i współrzędnie), równoważniki zdań; rozumie ich funkcje i stosuje w praktyce językowej;
- 13) przekształca konstrukcje składniowe, np. zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie, zdania w równoważniki zdań i odwrotnie.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) wskazuje główne cechy języka mówionego i języka pisanego;
  - 2) posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny;
  - 3) używa stylu stosownego do sytuacji komunikacyjnej;
  - 4) rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi; rozpoznaje wyrazy wieloznaczne, rozumie ich znaczenie w tekście oraz świadomie wykorzystuje do tworzenia własnych wypowiedzi;
  - 5) rozpoznaje w wypowiedziach związki frazeologiczne, rozumie ich znaczenie oraz poprawnie stosuje w wypowiedziach;
  - 6) rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące, rozumie jego funkcje w tekście;
  - 7) dostosowuje sposób wyrażania się do zamierzonego celu wypowiedzi;
  - 8) rozróżnia synonimy, antonimy, rozumie ich funkcje w tekście i stosuje we własnych wypowiedziach;
  - 9) zna i stosuje zasady spójności formalnej i semantycznej tekstu.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:
- 1) identyfikuje tekst jako komunikat; rozróżnia typy komunikatu: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny;
  - 2) identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi;
  - 3) określa sytuację komunikacyjną i rozumie jej wpływ na kształt wypowiedzi;
  - 4) rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikacji (np. gest, mimika, postawa ciała);
  - 5) rozumie pojęcie głoska, litera, sylaba, akcent; zna i stosuje reguły akcentowania wyrazów;
  - 6) stosuje intonację poprawną ze względu na cel wypowiedzi;
  - 7) rozumie, na czym polega etykieta językowa i stosuje jej zasady.
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:
- 1) pisze poprawnie pod względem ortograficznym oraz stosuje reguły pisowni;
  - 2) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, znaku wykrzyknika, cudzysłowu, dwukropka, średnika, nawiasu.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) uczestniczy w rozmowie na zadany temat, wydziela jej części, sygnały konstrukcyjne wzmacniające więź między uczestnikami dialogu, tłumaczące sens;
- 2) rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji;

- 3) tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny;
- 4) zna zasady budowania akapitów i rozumie ich rolę w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi;
- 5) dokonuje selekcji informacji;
- 6) rozróżnia i wskazuje środki perswazji, rozumie ich funkcję.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dialog, opowiadanie (twórcze, odtwórcze), opis (w tym opis przeżyć wewnętrznych), list, sprawozdanie, dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, życzenia, charakterystyka, tekst o charakterze argumentacyjnym;
- 2) wygłasza z pamięci tekst, ze zrozumieniem oraz odpowiednią intonacją, dykcją, właściwym akcentowaniem, z odpowiednim napięciem emocjonalnym i z następstwem pauz;
- 3) tworzy plan odtwórczy i twórczy tekstu;
- 4) redaguje notatki;
- 5) opowiada o przeczytanym tekście;
- 6) tworzy opowiadania związane z treścią utworu, np. dalsze losy bohatera, komponowanie początku i zakończenia na podstawie fragmentu tekstu lub na podstawie ilustracji;
- 7) rozróżnia współczesne formy komunikatów i odpowiednio się nimi posługuje, zachowując zasady etykiety językowej;
- 8) wykorzystuje wiedzę o języku w tworzonych wypowiedziach.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) doskonalili ciche i głośne czytanie;
- 2) doskonalili różne formy zapisywania pozyskanych informacji;
- 3) korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach, gromadzi wiadomości, selekcjonuje informacje;
- 4) zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych (np. w bibliotekach szkolnych oraz *on-line*);
- 5) korzysta ze słowników ogólnych języka polskiego, także specjalnych, oraz słownika terminów literackich;
- 6) rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji;

- 7) rozwija umiejętności efektywnego posługiwania się nowymi technologiami oraz zasobami internetowymi;
- 8) poznaje życie kulturalne swojego regionu.

Lektury obowiązkowe (pozycje książkowe poznawane w całości):

- 1) Jan Brzechwa, *Akademia Pana Kleksa*;
- 2) Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania* (komiks);
- 3) Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*;
- 4) Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni*;
- 5) John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*.

Krótkie utwory literackie poznawane w całości, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie⁷⁾:

- 1) René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Mikołajek* (wybór opowiadań);
- 2) Ignacy Krasicki, wybrane bajki;
- 3) Adam Mickiewicz, *Pani Twardowska*, *Pan Tadeusz* (wybrane fragmenty);
- 4) Bolesław Prus, *Katarynka*;
- 5) Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy* (wybrane fragmenty);
- 6) Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego*;
- 7) wybrane mity greckie, w tym mit o powstaniu świata oraz mity o Prometeuszu, o Syzyfie, o Demeter i Korze, o Dedalu i Ikarze, o Heraklesie, o Tezeuszu i Ariadnie;
- 8) *Biblia*: stworzenie świata i człowieka oraz wybrane przypowieści ewangeliczne, w tym o talentach, o miłosiernym Samarytaninie;
- 9) wybrane podania i legendy polskie, w tym o Lechu, o Piaście, o Kraku i Wandzie;
- 10) wybrane baśnie polskie i europejskie, w tym: Charles Perrault, *Kopciuszek*, Aleksander Puszkina, *Bajka o rybaku i rybce*;
- 11) wybrane wiersze: Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Anny Kamieńskiej, Joanny Kulmowej, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego, oraz pieśni patriotyczne.

---

⁷⁾ Na egzaminie ósmoklasisty nie obowiązuje znajomość treści i problematyki krótkich utworów literackich poznawanych w całości, utworów literackich poznawanych we fragmentach i utworów poetyckich dla klas IV–VI.

KLASY VII i VIII

Uczeń spełnia wymagania określone dla klas IV–VI.

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka i dramat; określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju;
- 2) rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu, w tym: komedia, fraszka, sonet, pieśń, tren, ballada, epepeja, tragedia – i wymienia ich podstawowe cechy oraz wskazuje cechy gatunkowe czytanych utworów literackich;
- 3) wskazuje elementy dramatu (rodzaj): akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog;
- 4) rozpoznaje w tekście literackim: neologizm, porównanie homeryckie, inwokację, symbol, alegorię i określa ich funkcje;
- 5) zna pojęcie komizmu oraz określa jego funkcje;
- 6) zna pojęcie ironii, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej funkcje;
- 7) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 8) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów literackich;
- 9) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji;
- 10) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego;
- 2) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;
- 3) interpretuje dzieła sztuki (obraz, grafika, rzeźba, fotografia);
- 4) dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą naukową, popularnonaukową, publicystyką i określa funkcje tych rodzajów piśmiennictwa;
- 5) rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż, wywiad, artykuł i określa ich podstawowe cechy;
- 6) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury;

- 7) znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozumie mechanizm upodobnień fonetycznych; rozumie rozbieżności między mową a pismem;
- 2) rozpoznaje wyraz podstawowy i wyraz pochodny; w wyrazie pochodnym wskazuje temat słowotwórczy i formant; określa rodzaj formantu, wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym rozpoznaje rodzinę wyrazów, łączy wyrazy pokrewne, wskazuje rdzeń;
- 3) zna zasady tworzenia wyrazów złożonych;
- 4) rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany, poprawnie stosuje imiesłowy równoważnik zdania i rozumie jego funkcje; przekształca go na zdanie złożone i odwrotnie;
- 5) rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone;
- 6) odróżnia mowę zależną i niezależną, przekształca mowę zależną na niezależną i odwrotnie;
- 7) rozumie i stosuje zasady dotyczące wyjątków od reguły polskiego akcentu.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, w tym rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (np. terminy naukowe, archaizmy, kolokwializmy); rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, określa ich funkcje w tekście;
- 2) rozpoznaje nazwy osobowe i miejscowe, używa poprawnych form gramatycznych imion, nazwisk, nazw miejscowych i nazw mieszkańców;
- 3) zna sposoby wzbogacania słownictwa;
- 4) rozumie znaczenie homonimów;
- 5) rozróżnia treść i zakres znaczeniowy wyrazu;
- 6) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) rozumie, na czym polega grzeczność językowa i stosuje ją w wypowiedziach;
- 2) rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową i stosuje się do nich;

- 3) rozumie, na czym polega błąd językowy.
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:
  - 1) wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych;
  - 2) poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne;
  - 3) poprawnie zapisuje samogłoski ustne i nosowe, spółgłoski twarde i miękkie, dźwięczne i bezdźwięczne;
  - 4) zna zasady pisowni wyrazów nieodmiennych i pisowni partykuły „nie” z różnymi częściami mowy.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:
  - 1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
  - 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi;
  - 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych;
  - 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych;
  - 5) odróżnia przykład od argumentu;
  - 6) przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego;
  - 7) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
  - 8) rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi.
2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
  - 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja, rozprawka, podanie, CV, list motywacyjny, przemówienie, wywiad;
  - 2) wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym skraca, streszcza, rozbudowuje i parafrazuje;
  - 3) formułuje pytania do tekstu;
  - 4) dokonuje interpretacji głosowej czytanych i wygłaszanych tekstów.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) rzetelnie, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji;
- 2) rozwija swoje uzdolnienia i zainteresowania;
- 3) uczestniczy w życiu kulturalnym w swoim regionie;
- 4) uczestniczy w projektach edukacyjnych oraz konkursach;
- 5) rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy;
- 6) rozwija nawyki systematycznego uczenia się;
- 7) rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Lektury obowiązkowe (pozycje książkowe poznawane w całości):

- 1) Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*;
- 2) Aleksander Fredro, *Zemsta*;
- 3) Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;
- 4) Adam Mickiewicz, *Dziady* część II;
- 5) Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Księżę*;
- 6) Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis*;
- 7) Juliusz Słowacki, *Balladyna*.

Krótkie utwory literackie poznawane w całości, utwory literackie poznawane we fragmentach i utwory poetyckie:

- 1) Jan Kochanowski, wybór fraszek, wybrana pieśń, treny VII i VIII;
- 2) Adam Mickiewicz, *Reduta Orzona*, *Świtezianka*, wybrany utwór z cyklu *Sonety krymskie*, *Pan Tadeusz* (księgi: I, II, IV, X, XI, XII);
- 3) Sławomir Mrożek, *Artysta*;
- 4) Henryk Sienkiewicz, *Latarnik*;
- 5) wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach IV–VI, a ponadto wybrane wiersze: Zbigniewa Herberta, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Barańczaka, Cypriana Kamila Norwida, Bolesława Leśmiana, Wisławy Szymborskiej, Kazimierza Wierzyńskiego oraz aforyzmy Stanisława Jerzego Leca.

Przykładowe lektury uzupełniające dla klas IV–VIII:

- 1) Adam Bahdaj, *Kapelusz za 100 tysięcy*;
- 2) Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty);

- 3) Justyna Bednarek, *Dom nr 5*;
- 4) Paweł Beręsewicz, *Wszystkie lajki Marczuka*;
- 5) Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* lub inna powieść;
- 6) Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*;
- 7) Agatha Christie, wybrana powieść kryminalna;
- 8) Carlo Collodi, *Pinokio*;
- 9) Lloyd Cassel Douglas, *Wielki Rybak*;
- 10) Jacek Dukaj, *Wroniec*;
- 11) Aleksander Dumas, *Trzej muszkietierowie*;
- 12) Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*;
- 13) John Flanagan, *Zwiadowcy. Księga 1. Ruiny Gorlanu*;
- 14) Olaf Fritsche, *Skarb Troi*;
- 15) André Frossard, *Nie lękajcie się! Rozmowy z Janem Pawłem II*;
- 16) Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*;
- 17) Emilia Kiereś, *Rzeka*;
- 18) Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*;
- 19) Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy*;
- 20) Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*;
- 21) Barbara Kosmowska, *Pozłacana rybka*;
- 22) Barbara Kosmowska, Paweł Beręsewicz i inni, *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*;
- 23) Zofia Kossak-Szczucka, *Bursztyny* (wybrane opowiadanie), *Topsy i Lupus*;
- 24) Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*;
- 25) Selma Lagerlöf, *Cudowna podróż*;
- 26) Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939–5 IV 1945* (fragmenty);
- 27) Stanisław Lem, *Cyberiada* (fragmenty);
- 28) Bolesław Leśmian, *Klechdy sezamowe*;
- 29) Kornel Makuszyński, wybrana powieść;
- 30) Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo*;
- 31) Alan Aleksander Milne, *Kubuś Puchatek*;
- 32) Lucy Maud Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza*;
- 33) Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść;
- 34) Ewa Nowak, *Pajaczek na rowerze*;
- 35) Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*;

- 36) Sat-Okh, *Biały Mustang*;
- 37) Longin Jan Okoń, *Tecumseh*;
- 38) Ferdynand Antoni Ossendowski, *Słoń Birara*;
- 39) Raquel Jaramillo Palacio, *Cudowny chłopak*;
- 40) Katherine Paterson, *Most do Terabithii*;
- 41) Sara Pennypacker, *Pax*;
- 42) Jacek Podsiadło, *Czerwona kartka dla Sprężyny*;
- 43) Bolesław Prus, *Placówka, Zemsta*;
- 44) Rick Riordan, *Percy Jackson i bogowie olimpijscy*;
- 45) Henryk Sienkiewicz, *Janko Muzykant, Krzyżacy, Sąd Ozyrysa*;
- 46) Eric-Emmanuel Schmitt, *Oskar i pani Róża*;
- 47) Nicolas Sparks, *Jesienna miłość*;
- 48) Marcin Szczygielski, *Teatr Niewidzialnych Dzieci, Arka czasu*;
- 49) Alfred Szklarski, wybrana powieść;
- 50) Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*;
- 51) Melchior Wańkowicz, *Bitwa o Monte Cassino* (fragmenty), *Ziele na kraterze*;
- 52) Danuta Wawiłow, Natalia Usenko, *Wierzbowa 13. Opowieści z Wierzbowej 13*;
- 53) Louis de Wohl, *Posłaniec króla*;
- 54) Roksana Jędrzejewska-Wróbel, *Stan splątania*;
- 55) Marcus Zusak, *Złodziejka ksiąg*;
- 56) wybrane pozycje z serii *Nazywam się...* (np. *Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Skłodowska-Curie, Jan Paweł II* i inni);
- 57) inne utwory literackie i teksty kultury, w tym wiersze poetów współczesnych i reportaże.

W każdym roku szkolnym są obowiązkowo poznawane:

- 1) w przypadku klas IV–VI – co najmniej dwie pozycje książkowe (z lektur uzupełniających),
  - 2) w przypadku klas VII i VIII – jedna pozycja książkowa (z lektur uzupełniających)
- wybrane przez nauczyciela lub zaproponowana przez uczniów.

Warunki i sposób realizacji

Klasy IV–VIII szkoły podstawowej to okres kształtowania sposobów poznawania świata i postaw wobec niego, poznawania kultury i jej wytworów, rozwijania umiejętności

komunikowania się z innymi ludźmi, doskonalenia myślenia konkretnego oraz abstrakcyjnego. To również czas formowania indywidualnej osobowości i charakteru młodego człowieka oraz internalizacji systemu wartości, w tym szczególnie prawdy, dobra i piękna.

Zadaniem nauczyciela języka polskiego na II etapie edukacyjnym jest przede wszystkim:

- 1) wychowywanie świadomego odbiorcy i uczestnika kultury, szczególnie dzieł literackich;
- 2) rozwijanie poczucia tożsamości narodowej oraz szacunku dla tradycji;
- 3) rozwijanie w uczniu ciekawości świata, motywacji do poznawania kultury własnego regionu oraz dziedzictwa narodowego;
- 4) kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur i szacunku dla ich dorobku;
- 5) rozwijanie umiejętności komunikowania się w różnych sytuacjach oraz sprawnego posługiwania się językiem polskim w zależności od celu wypowiedzi;
- 6) rozwijanie umiejętności formułowania myśli, operowania bogatym słownictwem oraz wykorzystywania go do opisywania świata, oceniania postaw i zachowań ludzkich z zachowaniem zasad etyki i kultury języka;
- 7) kształcenie umiejętności posługiwania się różnymi gatunkami wypowiedzi ustnej i pisemnej, niezbędnymi w dalszej edukacji oraz różnych sytuacjach życiowych;
- 8) kształtowanie samodzielności w docieraniu do informacji, rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, krytycznej oceny oraz wykorzystania we własnym rozwoju;
- 9) wychowanie do przyjmowania aktywnych postaw w życiu i brania odpowiedzialności za własne czyny.

Praca nauczyciela języka polskiego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej obejmuje tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi zainteresowań uczniów i ich zdolności poznawczych.

Nauczyciel w organizowaniu procesu dydaktycznego jest zobowiązany do stosowania rozwiązań metodycznych, które zapewnią integrację kształcenia literackiego, językowego i kulturowego oraz rozwój intelektualny i emocjonalny uczniom o różnych potrzebach. W swojej pracy powinien wykorzystywać metody, takie jak dyskusja i debata, drama lub projekt edukacyjny, które wspomagają rozwój samodzielnego docierania do informacji i prezentowania efektów kształcenia przez uczniów.